

Aj na Slovensku sa dá deti učiť inak: Tradičný systém školstva nie je jedinou možnosťou

Tatiana Rumanovská

Vzdelanie je pre prosperujúcu budúcnosť nielen nás ale aj ďalších generácií potrebné ako soľ.

Otázkou však stále zostáva, čo si pod pojmom „vzdelanie“ predstavujeme. Kvantitu vedomostí, dobré výsledné známky, množstvo titulov (nielen) pred menom alebo schopnosť stať sa vďaka rozvinutým schopnostiam úspešným = bohatým?

S tradičným spôsobom vzdelávania má skúsenosť väčšina. Aj ja. Potom je tu ale tábor „iných“, alternatívnych škôl a programov, ktoré kladú dôraz na inú stránku učenia detí. Z vlastnej skúsenosti však viem, že aj keď termínu „alternatíva“ celkom dobre rozumieme, naše objektívne poznatky o vzdelávaní v alternatívnom smere pokrývajú a častokrát sú poznačené predsudkami a skreslenými, emotívne ladenými názormi zástancov a urputných odporcov. Viac teda naozaj presne o čom alternatívne vzdelávanie je, k čomu smeruje a aké podmienky pre jeho rozvoj Slovensko ponúka?

Tradičné vs. alternatívne školy a situácia na Slovensku

Prelomový rok 1989 sa spája s revolúciou takmer v každej oblasti. Podobne tomu bolo aj v edukácii, kde sa s termínom reforma dostával do kontaktu hlavne vyučovací proces. Rozvoj alternatívnych škôl sa dostal bližšie do popredia o 5 rokov neskôr a mal jednoduchú myšlienku – alternatívne školy vznikali ako reakcia na silne ideologizované školstvo s rigidnými pravidlami a predpismi. Čím sa od klasických tradičných líšia?

Rozvoj osobnosti dieťaťa

Zatiaľ čo tradičné školstvo disponuje prevažne intelektovým zameraním, alternatívne školy sa snažia o rozvoj komplexnej osobnosti dieťaťa. Kladú teda dôraz nielen na vedomosti a intelekt ale aj na emocionálnu stránku dieťaťa, jeho potreby a rozvoj tvorivých schopností. Škola učenia sa stáva „tvorivou školou“.

Aspekty výchovy

Častokrát sa zabúda, že s učením ide ruka v ruke aj výchova. Tradičné školy sa len zriedka, ak vôbec, venujú bežným pracovným činnostiam. Tí skôr narodení si možno ešte pamätajú predmet pracovnej výchovy, kde sa učili šiť, pripravovať základné pokrmy, pestovať plodiny alebo zvládať základné manuálne práce ako pribiť klince, zostrojiť vtáčiu búdku a pod. Ja som tú možnosť už žiaľ nemala. Preto sa alternatívne školy zameriavajú aj na estetické, telovýchovné a zdravotné aspekty s cieľom posilniť pracovné zameranie školy. Nezabúda sa ani na morálnu a výchovnú funkciu.

Škola nie je nepriateľ

Asi najvýraznejšou je zmena vo vzťahu medzi učiteľmi a žiakmi. Alternatívne školy sa usilujú o navodenie partnerského a kooperatívneho vzťahu, čím sa snažia pozitívne zmeniť celkovú atmosféru školy. Tu už nemá jednostranná autoritatívna výchova založená na poslušnosti žiadne miesto. Rovnako je to aj s neprimeranou prevahou nátlaku a drilu. Namiesto nich nastupuje prospešná úloha hry a poznávania, ktoré fungujú ako náhrada za klasické učenie. Rozvrh a organizácia dňa vychádza zo záujmov detí a flexibility ich potrieb. Prehĺbuje sa tiež kontakt školy so životom, so spoločnosťou ale aj s rodinou a prírodou.

Negatíva alternatívnych škôl

Ako má aj každá minca 2 strany, aj na alternatívne školy sa zniesla okrem pochvál aj vlna kritiky. Ktoré to sú?

- chýbajú spoľahlivé analýzy fungovania a výsledkov niektorých typov alternatívnych škôl
- aj napriek dôrazu na slobodu sa vnucuje žiakom istý štýl výchovy a vzdelávania, či svetonázorové princípy
- nedostatočné opakovanie učebnej látky
- priveľké spoliehanie na žiaka
- nesystematické získavanie poznatkov
- ťažkosť skontrolovania, čo sa vlastne dieťa učí, ich zošity obsahujú často len útržkovité poznámky
- problémy s disciplínou, sústredením
- špeciálne vyučovanie si vyžaduje tvorivého, špeciálne pripraveného učiteľa
- možné sú aj ťažkosti v prechode z alternatívneho systému na tradičný, napríklad pri prestupe žiaka zo ZŠ na SŠ

O objektívne vystihnúť realitu všetkých ZA aj PROTI sa pokúsil uznávaný psychológ a pedagóg, profesor Miron Zelina:

„Podľa mňa by školskému systému prospelo, keby bolo na Slovensku čo najviac alternatívnych škôl, aby sme vedeli nájsť čo najviac ciest ako najlepšie vychovať a vzdelávať dieťa. Na druhej strane treba ustrážiť, aby školy nešli do, takpovediac, prehnanej slobody, aby sa nerozbili veci, ktoré sú nevedecké. Štát má právo chrániť školský systém.“

Aktuálna domáca situácia

Slovensko, v porovnaní s inými európskymi krajinami, je v oblasti alternatívneho vzdelávania len v začiatkoch. Napriek tomu, že od počiatku reformných tendencií sa počet takýchto škôl zvýšil, stále sú v porovnaní s tradičnými podstatne menej navštevované. Jedná sa hlavne o klasické reformné školy – Waldorfská, Montessoriovská a Daltonská škola. Okrem toho ale fungujú aj niektoré moderné alternatívne školy – Integrované tematické vyučovanie (ITV), Otvorená škola, škola DOKORÁN a mnohé alternatívne vyučovacie programy – Projekt ORAVA, program BAŤA junior atď. Spomenuté spôsoby alternatívneho vyučovania sú zastúpené hlavne v materských a základných školách, Waldorfská škola predstavuje školu integratívneho typu, ktorú je možné ukončiť aj maturitou.